

It-Tigieġa tal-Baħar u l-Gallozz Iswed

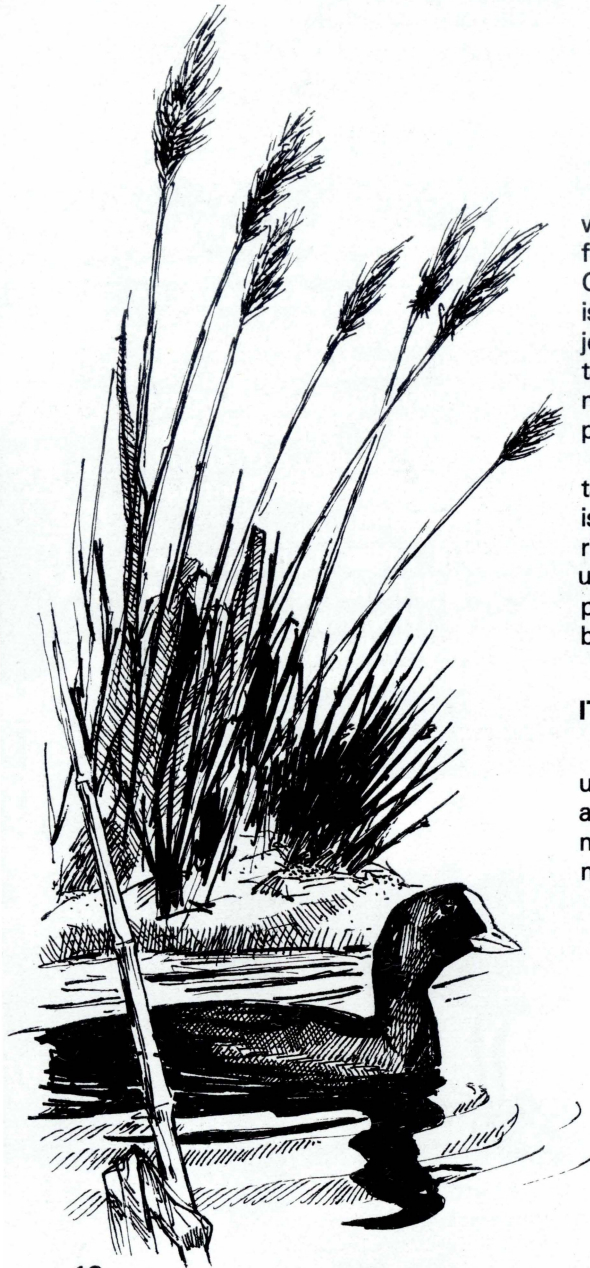
Denis Cachia

Żewġ aġhsafar li jixbħu lil xulxin u li wiehed jista' jarahom flimkien iġġumu fl-ilma huma t-Tigieġa tal-Baħar u l-Gallozz Iswed. Dawn iż-żewġ aġhsafar issibhom fejn ikun hemm l-ilma ħelu jew salmastru. Madankollu t-Tigieġa tal-Baħar, kif jindika isimha, tista' ssibha matul il-passa fil-baħar, speċjalment fil-portijiet u l-bajjiet.

Il-kulur dominanti ta' dawn iż-żewġ tajr ta' l-ilma huwa griz skur li jidher iswed. Minkejja li l-kulur dominanti tar-ris huwa komuni għaż-żewġ aġhsafar, u t-tnejn iġġumu f'wiċċ l-ilma bħall-papri, wiehed m'għandux isibha diffiċli biex jagħrafhom minn xulxin.

IT-TIGIEĠA TAL-BAĦAR

It-Tigieġa tal-Baħar (*Coot*) hija akbar u aktar imbaċċa mill-Gallozz Iswed. L-aktar ħaġa li tolqot l-ġħajn huwa l-munqar abjad li jibqa' tiela' sa fuq moħħha u dan jikkontrasta ħafna mal-

bqija ta' l-ghasfur, li kif għidna huwa sewdieni. Is-swaba' ta' saqajn it-Tigieġa tal-Baħar huma strambi għax huma mcafrin (ara t-tpingġija). Dawn is-saqajn huma hekk biex it-Tigieġa tal-Baħar tkun tista' kemm tghum bħall-papri kif ukoll timxi tajjeb fuq l-art bħat-Tigieġ il-komuni. Hawnhekk ta' min jagħmilha ċara li t-Tigieġa tal-Baħar hija għasfur kompletament differenti mit-Tigieġ il-komuni, u dawn ma jiġux minn xulxin fis-saltna ta' l-agħsafir.

F'Malta t-Tigieġa tal-Baħar normalment narawha f'numri żgħar fix-xhur xitwin speċjalment f'Novembru. Hekk kif tersaq qrib ix-xtut tal-gżejjer Maltin, it-Tigieġa tal-Baħar tibda tiltaqa' mal-periklu. Ħafna *dinghies* bil-kaċċaturi fuqhom ikunu għal-lest biex joqtlu kull tajra li jaraw u numri kbar ta' Tigieġ tal-Baħar jinqatlu fuq il-baħar. Dawk it-Tigieġ tal-Baħar li jiskansaw il-mewt minn fuq il-baħar isibu armata sħiħa ta' kaċċaturi fuq l-art u dawn jinqatlu

wkoll. Tista' tghid li huma biss dawk il-ftit Tigieġ tal-Baħar li jirnexxilhom jaħarbu l-kaċċaturi u jsibu posthom fir-Riserva Naturali tal-Għadira: hemmhekk jibqgħu haġġin biex iqattgħu xitwa sħiħa fil-Gżejjer tagħna.

It-Tigieġa tal-Baħar, għalkemm thobb tinheba qalb il-qasab, spiss taraha tghum fil-miftuħ. Din it-tajra tiekol l-aktar ħaxix li jikber taħt l-ilma jew f'wiċċ l-ilma. Meta tiekol il-ħaxix li jikber taħt l-ilma, it-Tigieġa tal-Baħar toghdos għal ftit sekondi u terġa' titla' fil-wiċċ bħal tapp tas-sufra. Meta titla', munqarha jkun mimli ħaxix u dan tieklu minnufih.

It-tigieġa tal-Baħar thobb iżzomm fi qtajja', u barra minn Malta wiehed jista' jara eluf flimkien. Meta jtiru, it-Tigieġ tal-Baħar jagħmlu ħafna storbju speċjalment jekk ikunu qatgħa kbira. Biex ittir, it-Tigieġa tiġri ġirja twila fuq wiċċ l-ilma (jew l-art), bil-ġwienah jaqdfu kemm jifilhu sakemm din tinqata' mill-art.

U. J. 88

IL-GALLOZZ ISWED

Il-Gallozz Iswed (*Moorhen*) huwa iżgħar mit-Tiġieġa tal-Baħar. Il-munqar tal-Gallozz Iswed huwa aħmar bil-ponta safra. Kemm il-kulur tal-munqar kif ukoll dak tar-rix fil-Galez Suwed ta' l-ewwel sena jkunu anqas sbieħ. Ir-rix ta' dawn ta' l-aħħar ikun jagħti fil-kannella waqt li l-munqar ikun jagħti fl-aħdar jew fil-kannella.

Il-Gallozz Iswed iħobb jinħeba qalb il-qasab, is-simar u ħaxix iehor li jikber fl-ilma jew max-xifer ta' l-ilma. Saqajn il-Gallozz Iswed (li huma ħodor), għandhom is-swaba' twal ħafna biex bihom ikun jista' jirfes fuq il-pjanti li jikbru fuq wiċċ l-ilma. Meta jkun għaddej minn qalb il-qasab u l-ħaxix, dan l-għasfur iċaqlaq denbu 'l fuq u 'l isfel biex juri r-rix abjad li għandu taħt id-denb. Dan jagħmlu biex jagħti s-sinjal lil Galez oħra u jurihom fejn ikun jinstab.

Il-Gallozz Iswed tant jinħeba tajjeb

qalb il-pjanti li meta xi ħadd jersaq qrib, dan spiss jippreferi jibqa' moħbi milli jtir. Jekk itir, dan l-għasfur ma jitbighedx wisq, u jerġa' jsib post iehor fejn jinħeba aħjar.

F'Malta l-Gallozz Iswed tista' ssibu f'dawk il-widien li fihom jingema' l-ilma tax-xita għalkemm mhux faċli li tintebaħ bih għax iħobb jinsatar. Fil-gzejjer tagħna ġieli ssib dan l-għasfur f'dawk il-barrieri tal-franka li fihom jingema' l-ilma tax-xita. Fil-fatt, dan l-għasfur riċentement bejjet f'Malta f'barrieri simili.

Fir-Riserva Naturali ta' l-Għadira wieħed jista' jitpaxxa josserva l-Galez Suwed flimkien mat-Tiġieġ tal-Baħar iġumu fl-ilma jew jirgħu fuq l-art. Hawnhekk isibu l-protezzjoni u fuq kolloxx jagħtu tant pjaċir lil kull min jiġi jarahom. Ma tkunx sorpriża kbira jekk fil-futur naraw ukoll xi flieles tal-Gallozz Iswed iġumu qalb il-qasab folt li jikber fir-Riserva Naturali ta' l-Għadira. ●

